

ภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ
CHARISMATIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER
THE SAMUT PRAKAN SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE

¹ปานิสรา ทองเนื้อห่า และ ²สุภาวดี ลาภเจริญ

¹Panisara Thongnueaha and ²Supawadee Lapcharoen

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย

Ramkhamhaeng University, Thailand

¹6414470020@rumail.ru.ac.th

Received: May 20, 2023; Revised: July 26, 2023; Accepted: August 16, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2565 จำนวน 234 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จำนวน 40 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98 สถิติที่ใช้ในการศึกษา คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) และการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's method) ผลการศึกษาพบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน ด้านความกล้าเสี่ยง

¹ นักศึกษา, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาบริหารการศึกษาและอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ด้านการเปลี่ยนเจตคติของผู้ตาม และด้านความเชื่อมั่นในตนเอง แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีทัศนคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และครูที่อยู่ในขนาดของสถานศึกษาต่างกัน มีทัศนคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษ, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This survey research aimed to study and compare charismatic leadership of School Administrators Under The Samut Prakan Secondary Education Service Area Office. The study sample consisted of 234 teachers who worked in schools under The Samut Prakan Secondary Education Service Area Office in academic year 2022 classified by educational background, work experience, and school size. The instrument was a 40 item, 5-scale rating questionnaire querying about charismatic leadership of School Administrators with the reliability at 0.98. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, One-way Analysis of Variance, and Scheffe's method were used to analyze the data. The results showed that Teachers have opinions towards the leadership style of school administrators. Overall, it was at a high level. A Comparison of Teachers' Opinions towards the Characteristic Leadership of School Administrators Under the Samut Prakan Secondary Educational Service Area Office, it was found that teachers with different educational backgrounds There was a special characteristic of leadership attitudes of school administrators. Under the Office of Samut Prakan Secondary Education Service Area The overall picture and each aspect are different, risk-taking the change in the attitude of the follower and self-confidence statistically different at the level of significance. 05 Teachers with different work experience There was a special characteristic of leadership attitudes of school administrators. Under the Office of Samut Prakan Secondary Education Service Area Overall and in every aspect The difference was statistically significant at the .05 level. and teachers in different school sizes There was an attitude about the leadership style of school administrators. Under the Office of Samut Prakan Secondary Education Service Area Overall and in every aspect The difference was statistically significant at the .05 level.

Keywords: Charismatic leadership, School Administrators

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็วของสังคมในปัจจุบัน ประกอบกับความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรมใหม่ๆ จึงเกิดการแข่งขัน และความท้าทายที่แข็งแกร่ง เพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ในสังคมสมัยใหม่ได้อย่างมีความสุข จำเป็นต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แม้ว่าสังคมในปัจจุบันจะมีเนื้อหา และข้อมูลจำนวนมากอยู่บนโลกไร้สาย ทั้งที่เป็นความจริง และไม่เป็นความจริง จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาก่อนวัยเรียนใหม่ ที่จะก้าวขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมในอนาคต โดยเริ่มต้นให้ความรู้ความเข้าใจ สร้างความตระหนักรู้ การเข้าถึงข้อมูลบนโลกไร้สาย ข้อดี ข้อเสีย วิธีการเลือกใช้ประโยชน์ของข้อมูล การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การแยกแยะ การสืบค้น ไม่ว่าโลกไร้สายจะไปไกลเพียงใด ก็ยังต้องมีการกำกับดูแลที่ดี หากขาดการดูแลเอาใจใส่ความมีคุณธรรมบนโลกไร้สาย รวมถึงการเคารพกฎกติกาของสังคมนั้นๆ คุณค่าชีวิตของสังคมนั้นๆ ก็คงจะไม่มีคุณค่าชีวิตที่สูงชันมากนัก ปัญหาที่กล่าวมาในข้างต้นล้วนแล้วต้องอาศัยทักษะพิเศษของผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการศึกษา ยิ่งในปัจจุบันทุกภาคส่วนต้องเผชิญกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 สร้างความหวั่นวิตกให้กับผู้คนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มครู และผู้ปกครองที่เป็นห่วงเรื่องความปลอดภัยของนักเรียน เนื่องจากนักเรียนทุกคนต้องหยุดการเรียนที่โรงเรียน ทำให้ทุกฝ่ายกลัวว่าระยะเวลาการจัดการเรียนการสอนจะไม่ครบถ้วนตามที่หลักสูตรที่กำหนดไว้ และไม่ต้องการให้นักเรียนเสียโอกาสในการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน นี่จึงเป็นโอกาสสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะได้แสดงออกถึงภาวะของผู้นำ ในการบริหารจัดการปัญหาดังกล่าว แน่แน่นอนว่าพฤติกรรมในการบริหารจัดการองค์กรของผู้นำ ย่อมเป็นเครื่องชี้วัดถึงการแก้ไขสถานการณ์ ในด้านต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมขององค์กร นำไปสู่ความสามารถในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

ภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษ (Charismatic leadership) จะมีลักษณะสำคัญในการช่วยเหลือองค์กรให้ประสบความสำเร็จ โดยผู้นำมีเสน่ห์ในตัวเอง มีพรสวรรค์ และมีความสามารถพิเศษในการจัดการองค์กร หรือสามารถทำงานได้สำเร็จลุล่วงอย่างน่าอัศจรรย์ อีกทั้งยังสามารถคาดการณ์ เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างแม่นยำ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber, 1947) นักสังคมวิทยา อ้างจาก ยุกส์ (Yukl, 1989: 204) ได้กล่าวถึง ผู้นำแบบลักษณะพิเศษ (Charismatic Leader) ว่าเป็นผู้นำที่มีบารมี มีอิทธิพลเหนือผู้ตามหรือผู้ปฏิบัติ โดยไม่ได้อาศัยอำนาจตามตำแหน่งของตนเองในการสั่งการ แต่เป็นอำนาจภายในของผู้นำแบบลักษณะพิเศษ ที่จะสามารถจูงใจให้ผู้ตามปฏิบัติตามคำสั่งด้วยความสมัครใจ ไม่มีการบังคับขู่เข็ญ "Charisma" เป็นเรื่องสร้างความตระหนักแก่ผู้นำ ว่าการที่จะเป็นผู้นำที่ดีได้นั้น ไม่ได้อาศัยแค่อำนาจบารมีตามหน้าที่เพียงเท่านั้น แต่ยังต้องไข่มุมมองวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล (Extremity vision) ทักษะการสื่อสาร (Communication skill) ความกล้าที่จะเสี่ยง หรือเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด (High personnel risk) การเปลี่ยนเจตคติของผู้ตาม (Follower disenchantment) และความเชื่อมั่นในตนเอง (Self- confident) ที่อยู่ในตัวของผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษ

จากทฤษฎีและแนวคิดของนักวิชาการข้างต้น จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษนั้น เป็นอีกหนึ่งกระบวนการที่ผู้นำจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสมาชิกภายในองค์กร เพื่อที่จะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล สร้างความเชื่อมั่น ก่อให้เกิดการร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วน พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือส่งเสริมให้สถานศึกษามีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน โดยอาศัยคุณลักษณะพิเศษที่สำคัญของผู้นำในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น ความเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีทักษะในการสื่อสารที่ยอดเยี่ยม มีความมั่นใจในตัวเอง กล้าที่จะตัดสินใจเผชิญหน้ากับความเสี่ยง ยึดมั่นในหลักของคุณธรรมและจริยธรรม มุ่งให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีความเชื่อมั่นในการวางแผนยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ และกลยุทธ์ (Conger, J. A., & Kanungo, R. N., 1989) ผู้ศึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่า ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษ (Charismatic leadership) มุ่งเน้นไปที่คุณลักษณะ และความสามารถพิเศษเฉพาะบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา เหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะนำไปใช้เป็นตัวแปรในการศึกษาภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌิมศึกษาสมุทรปราการ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษ การวางแผนพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา เพิ่มประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการองค์กร นำไปสู่การพัฒนาทางการศึกษาให้มีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษาสมุทรปราการ
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษาสมุทรปราการ ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีการดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษาสมุทรปราการ สหวิทยาเขตเมืองปราการ ปีการศึกษา 2565 จำนวน 609 คน จากจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 6 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษาสมุทรปราการ สหวิทยาเขตเมืองปราการ ปีการศึกษา 2565 จำนวน 234 คน โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากการเปิดตารางของโคเฮน (Cohen, Manion, & Morrison, 2018) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหยิบลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดของสถานศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล ด้านทักษะการสื่อสาร ด้านความกล้าเสี่ยง ด้านการเปลี่ยนเจตคติของผู้ตาม และด้านความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t-test) โดยใช้ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) หากพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's method) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ สรุปผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง รองลงมา คือ ด้านความกล้าเสี่ยง ด้านทักษะการสื่อสาร และด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการเปลี่ยนเจตคติของผู้ตาม

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดของสถานศึกษา สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

2.1 ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวม

แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความกล้าเสี่ยง ด้านการเปลี่ยนเจตคติของผู้ตาม และด้านความเชื่อมั่นในตนเอง มีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05

ภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษ ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับการศึกษา				t	p
	ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล	4.21	0.76	4.16	0.06	1.049	0.295
ด้านทักษะการสื่อสาร	4.25	0.68	4.19	0.09	1.354	0.177
ด้านความกล้าเสี่ยง	4.26	0.57	4.53	0.08	-6.471*	0.000
ด้านการเปลี่ยนเจตคติของผู้ตาม	4.02	0.68	4.88	0.15	-14.999*	0.000
ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง	4.31	0.56	4.72	0.20	-6.959*	0.000
รวม	4.21	0.56	4.49	0.04	-7.211*	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05

ภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะ พิเศษของผู้บริหาร สถานศึกษา	ประสบการณ์การทำงาน								F	p
	1 - 5 ปี		6 - 10 ปี		11 – 15 ปี		16 ปีขึ้นไป			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล	4.90	.10	4.08	.64	4.17	.63	3.97	1.00	15.569*	.000
ด้านทักษะการสื่อสาร	4.71	0.26	4.19	0.64	4.18	0.60	4.08	0.83	7.903*	.000
ด้านความกล้าเสี่ยง	4.50	0.48	4.52	0.28	4.13	0.64	3.60	0.43	44.720*	.000
ด้านการเปลี่ยนเจตคติของผู้ตาม	4.49	0.49	4.24	0.86	3.81	0.29	3.73	0.36	13.465*	.000
ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง	4.50	0.44	4.58	0.33	3.83	0.57	4.29	0.62	33.386*	.000
รวม	4.62	0.35	4.32	0.47	4.03	0.53	3.93	0.63	15.924*	.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ครูที่สังกัดขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05

ภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษ ของผู้บริหารสถานศึกษา	ขนาดของสถานศึกษา						F	p
	ขนาดกลาง		ขนาดใหญ่		ขนาดใหญ่พิเศษ			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล	5.00	0.00	3.83	0.84	4.26	0.63	21.747*	.000
ด้านทักษะการสื่อสาร	4.95	0.10	3.93	0.74	4.28	0.58	19.668*	.000
ด้านความกล้าเสี่ยง	4.96	0.10	3.85	0.75	4.36	0.36	42.815*	.000
ด้านการเปลี่ยนเจตคติของผู้ตาม	4.99	0.05	3.90	0.71	4.07	0.66	18.517*	.000
ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง	4.93	0.11	3.91	0.79	4.44	0.35	38.401*	.000
รวม	4.97	0.03	3.88	0.74	4.28	0.37	36.213*	.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การศึกษาภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ มีประเด็นที่สำคัญอภิปรายผล ดังนี้

1. ภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ใน 5 ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล ด้านทักษะการสื่อสาร ด้านความกล้าเสี่ยง ด้านการเปลี่ยนเจตคติของผู้ตาม และด้านความเชื่อมั่นในตนเอง โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ นั้นตระหนักและให้ความสำคัญต่อการนำสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือสมาชิกภายในสถานศึกษา ก่อให้เกิดการร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วน ตลอดจนส่งเสริมให้สถานศึกษามีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน รวมทั้งพื้นที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการเป็นพื้นที่ปริมณฑลโดยรอบ จึงส่งผลให้ครูมีการรับรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับกมลมาลย์ ไชยศิริธัญญา (2560) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงبارมีของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 พบว่าภาวะผู้นำเชิงبارมีของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 มีองค์ประกอบที่สำคัญทั้งสิ้น 7 องค์ประกอบได้แก่ การปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ตาม การหมั่นประเมินสถานการณ์รอบข้าง การสื่อสารด้วยความมั่นใจที่ชัดเจน การเลือกใช้อำนาจเฉพาะตัว การเลือกใช้กลยุทธ์ที่มีความหลากหลาย ความกล้าที่จะเสี่ยงในแต่ละสถานการณ์ต่างๆ และการมองการณ์ไกลของผู้นำที่นำไปสู่วิสัยทัศน์กว้างไกล โดยรวมทั้ง 7 องค์ประกอบอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับเนรมิตร มีเพียร (2560) ศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงอำนาจบาร์มีในเขตพื้นที่ตำบลคุระ อำเภอดุสิตบุรี จังหวัดพิจิตร พบว่า ผู้บริหารและบุคลากรในเขตพื้นที่ตำบลคุระ อำเภอดุสิตบุรี จังหวัดพิจิตร มีภาวะผู้นำเชิงอำนาจบาร์มีองค์ประกอบที่สำคัญทั้งสิ้น 6 องค์ประกอบได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความกล้าที่จะเสี่ยงในแต่ละสถานการณ์ ด้านการเลือกใช้กลยุทธ์ที่หลากหลาย ด้านการประเมินสถานการณ์รอบๆ ด้านการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ตาม ด้านทักษะการสื่อสารที่มีความมั่นใจ และด้านการเสริมสร้างอำนาจภายในตัวผู้นำ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้ศึกษาสามารถนำผลการศึกษามาอภิปรายเป็นรายด้านได้ดังนี้

1.1 ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล พบว่าครูมีทัศนคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มองเห็นภาพการปฏิบัติงานในอนาคต สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และสามารถเลือกใช้กลยุทธ์รูปแบบต่างๆ ในการเผยแพร่วิสัยทัศน์ แนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม ส่งผลให้ครูมีการรับรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ

แบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกลอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับฐิตยา รัตนายน และคณะ (2560) ศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบบารมีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาปทุมธานีเขต 1 พบว่าองค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้นำเชิงบารมีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาปทุมธานีเขต 1 มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ด้านวิสัยทัศน์

1.2 ด้านทักษะการสื่อสาร พบว่าครูมีทัศนคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก อาจจะเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทางบุคลิกภาพสัมพันธ์และเหมาะสมกับเรื่องที่พูด มีความสามารถในการสรุปประเด็นสำคัญต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นผู้ที่สร้างความเข้าใจที่ดีในข้อมูลข่าวสารให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาในรูปแบบลายลักษณ์อักษรส่งผลให้ครูมีการรับรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ด้านทักษะการสื่อสารอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับอรอุมา สินธุพันธ์ (2561) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงแบบอำนาจบารมีของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลภายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่าภาวะผู้นำเชิงอำนาจบารมีของนายกเทศมนตรี ด้านทักษะการสื่อสารด้วยความชัดเจน และมั่นใจอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านความกล้าเสี่ยง พบว่าครูมีทัศนคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก อาจจะเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีความกล้าในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ด้วยเหตุผล มีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจทุกครั้ง ไม่ยึดติดกับรูปแบบการบริหารจัดการเดิมๆ กล้าที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานทันที เมื่อคิดว่าดียิ่งขึ้นและเป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิธีการคิดใหม่ๆ อยู่เสมอส่งผลให้ครูมีการรับรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ด้านความกล้าเสี่ยงอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับUkwatta Liyanage Thamara Priyanthi Gunasekare (2019) ศึกษาภาวะผู้นำครู: ลักษณะพิเศษของครูในโรงเรียนศรีลังกา พบว่าครูภายในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้นำที่มีเสน่ห์ดึงดูด คือ สามารถกำหนดและติดตามภาระงานของนักเรียน มีความกล้าเสี่ยงเฉพาะตัวที่อยู่ภายในสำหรับกำกับนักเรียน มีความมุ่งมั่นอย่างไม่มีเงื่อนไขเพื่อความสำเร็จของนักเรียน มีความไว้วางใจในตัวนักเรียน

1.4 ด้านการเปลี่ยนเจตคติของผู้ตาม พบว่าครูมีทัศนคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก อาจจะเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพิจารณาความถนัดของผู้ใต้บังคับบัญชา มอบหมายหน้าที่ของแต่ละบุคคลได้อย่างเหมาะสม ให้เกียรติผู้ใต้บังคับบัญชา มอบโอกาสในการทำงานเพื่อให้แสดงความสามารถของตนเองออกมา และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและมีความเท่าเทียมกัน ตลอดจนเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะปรับเปลี่ยนความคิดต่องานใหม่ๆ ให้มีความท้าทาย เลือกใช้วิธีการเสริมสร้าง

ขวัญและกำลังใจของบุคลากรเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพส่งผลให้ครูมีการรับรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ด้านการเปลี่ยนเจตคติของผู้ตามอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับเถลิงศักดิ์ เสนาคำ (2560) ศึกษาลักษณะภาวะผู้นำที่มีผลต่อความสำเร็จขององค์กรไม่แสวงกำไรในประเทศไทย พบว่า ผู้นำเชิงبارมีเป็นส่วนใหญ่ที่สำคัญที่ส่งผลให้ผู้ตามเกิดความเคารพนับถือ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแรงจูงใจในการปฏิบัติตามผู้นำ และสอดคล้องกับกานดา จันทรแย้ม (2560) ศึกษาอิทธิพลของบุคลิกภาพ ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้นำและผู้ตาม ต่อการมีภาวะผู้นำแบบสร้างแรงบันดาลใจของหัวหน้าภาควิชาในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัจจัยที่พบว่ามีอิทธิพลมากที่สุด คือ สามารถพยากรณ์ภาวะของผู้นำแบบสร้างแรงบันดาลใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ความสัมพันธ์บุคลิกภาพแบบเปิดตัวระหว่างผู้นำและผู้ตาม

1.5 ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง พบว่าครูมีทัศนคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการส่งเสริมและกระตุ้นให้ครูมีความกล้าแสดงออกทางความคิด เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง สามารถดำเนินการปฏิบัติและปฏิรูปในส่วนที่ล้าสมัย หรือเป็นจุดอ่อนของสถานศึกษา ส่งผลให้ครูมีการรับรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ด้านความเชื่อมั่นในตนเองอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับอารีรัตน์ จินแส (2562) ศึกษาภาวะผู้นำแบบบาร์มีของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรีเขต 1 พบว่าแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบบาร์มีของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรีเขต 1 คือ ด้านการสร้าง ความมั่นใจ ผู้นำควรมีแนวปฏิบัติในการแสดงศักยภาพของตนเองอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ตามเกิดความเคารพนับถือ มีความศรัทธา

2. การเปรียบเทียบทัศนคติของครูเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยจำแนกตามวุฒิ การศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

2.1 ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีทัศนคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการศึกษาในระดับที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อทัศนคติในด้านต่างๆที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นวิธีทัศน์ การสื่อสาร การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สอดคล้องกับสุปราณี พัฒน์แก้ว (2563) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับบรรยากาศองค์การของบริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร พบว่าภาวะผู้นำกับบรรยากาศองค์การของบริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร มีค่าเฉลี่ย 3.90 อยู่ในระดับมาก ปัจจัยขององค์การในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.08 อยู่ในระดับมากเช่นกัน จึงได้ทำการทดสอบสมมติฐานก็พบว่า พนักงานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05

2.2 ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัันมีทัศนคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูที่สังกัดสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน บริบทการปกครองภายในองค์กรย่อมแตกต่างกันสอดคล้องกับMustafa OZGENEL. (2563) ศึกษาบทบาทของผู้นำที่มีเสน่ห์ในวัฒนธรรมของโรงเรียน พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญระหว่างภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์และวัฒนธรรมแห่งความสำเร็จ และประสบการณ์การทำงานของคนในองค์กร

2.3 ครูที่สังกัดขนาดสถานศึกษาต่างกัันมีทัศนคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะพิเศษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประสบการณ์ทางด้านการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการมีมากกว่าผู้บริหารสถานศึกษาขนาดกลางและผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้บริหารสถานศึกษาใหม่จะบรรจุและแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาขนาดกลางและสถานศึกษาขนาดเล็ก ส่งผลให้การบริหารสถานศึกษาขาดความพร้อมในการขับเคลื่อน การส่งเสริม และสนับสนุนบุคลากรในการทำงานด้าน ต่าง ๆ ก็เป็นไปได้ยากด้วยบริบทที่ขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษา และอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญคือ สถานศึกษาขนาดใหญ่จะมีความพร้อมในด้านทรัพยากรทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านการสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ต่างๆ สถานที่ซึ่งสอดคล้องกับ Ai Ito และคณะ (2563) ศึกษามุมมองของผู้ตามเป็นศูนย์กลางเกี่ยวกับความเป็นผู้นำที่มีเสน่ห์: การทบทวนเชิงบูรณาการและวาระสำหรับการวิจัยในอนาคต พบว่า มุมมองของบุคลากรที่สังกัดองค์กรที่มีขนาดต่างกัันย่อมมีทัศนคติต่อภาวะผู้นำที่ทรงเสน่ห์แตกต่างกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองเห็นการปรับเปลี่ยนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อเตรียมพร้อมที่จะรับมือและวางแผนต่อไป สามารถสื่อสารโดยเลือกใช้คำพูดง่ายๆ มีความชัดเจน ไม่คลุมเครือ สื่อสารเรื่องราวต่างๆ ด้วยท่าทางมั่นใจ สง่างาม ส่งผลไปยังการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา ผู้บริหารควรเริ่มจากการปรับทัศนคติของผู้ตามให้คล้อยตามผู้นำ หากเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดมาก่อน หรือแม้ว่าจะไม่เกิดเหตุการณ์อะไรเลยก็ตาม ยังสามารถสร้างความเชื่อมั่น ก่อให้เกิดแรงกระตุ้นหรือแรงผลักดันภายในองค์กรไปสู่สิ่งใหม่ๆ ที่มีความหลากหลายส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรตามความต้องการและความสนใจให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กมลมาลย์ ไชยศิริธัญญา. (2560). *ภาวะผู้นำเชิงบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต*. Veridian E-Journal, Silpakorn University
- กานดา จันทระแย้ม. (2560). *อิทธิพลของบุคลิกภาพ ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้นำและผู้ตามต่อการมีภาวะผู้นำแบบสร้างแรงบันดาลใจของหัวหน้าภาควิชาในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- จิตติยา รัตนายน และคณะ. (2560). *การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1*. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม ปีที่ 16 ฉบับที่ 2.
- เนรมิตร มีเพียร. (2560). *การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงอำนาจบริหารในเขตพื้นที่ตำบลคุระ อำเภอกุระบุรี จังหวัดพังงา*. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8
- สุปราณี พัฒนแก้ว. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับบรรยากาศองค์การของบริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- อรอุมา สันธิพันธุ์. (2561). *ภาวะผู้นำเชิงแบบอำนาจบริหารของนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบล ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี*. Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao Vol.6 No.1 January - June 2018
- อารีรัตน์ จินแสง. (2562). *ภาวะผู้นำแบบบริหารของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- Ai Ito, Jennifer A Harrison (2020). *A follower-centric perspective on charismatic leadership: An integrative review and agenda for future research*. Hal open science. HAL Id: hal-03086811 Retrieved Dec, 22, 2020.
- Cohen, Mamion and Morrison (2011). pp.147
- Conger, J. A., & Kanango, R. N. (1989). Charismatic leadership: the elusive factor in organizational effectiveness. Retrieved June 8, 2011
- Max Weber. (1947). *The Theory of Social and Economic Organizations*. New York: Free Press.
- Mustafa OZGENEL. (2020). *The Role of Charismatic Leader in School Culture*. Eurasian Journal of Educational Research, 86 (2020) 85 – 114
- Ukwatta Liyanage Thamara Priyanthi Gunasekare. (2019). Teacher Leadership: Charismatic Characteristics of Sri Lankan School Teachers. KINERJA Volume 23, No. 2, 2019 Page. 143-152
- Yukl. (1989). Leadership in organizations, second edition. Englewood Cliffs, Nj: Prentice-Hall.

